

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กก่อนวัยเรียน (Preschool Child) อายุ 3-6 ปี เป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งช่วงหนึ่งของการพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ โดยช่วงก่อนอายุ 4 ปี เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์และได้รับความแนะนำจากบิดามารดาหรือสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นนอกบ้านเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่เมื่อเด็กอายุ 4 ปี เด็กส่วนใหญ่จะเริ่มเข้าเรียนอนุบาล มีโอกาสติดต่อกับเพื่อนและบุคคลอื่นภายนอกครอบครัวมากขึ้น รวมทั้งเด็กก่อนวัยเรียนจะมีพัฒนาการทางร่างกาย ทางสติปัญญาและสังคมเพิ่มขึ้น ความเป็นตัวของตัวเอง สามารถพึ่งพาตนเองมากขึ้น ส่งเสริมให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากเห็น เด็กสามารถจินตนาการแยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ และสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เด็กก่อนวัยเรียนเริ่มที่จะมีความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Regulation) สามารถชะลอการได้รับความพึงพอใจ (Delay Gratification) และสามารถทนต่อความคับข้องใจเพิ่มขึ้น (Sroufe, Cooper, Dehart, Marshall, and Bronfenbrenner, 1992) เด็กวัยนี้มีการพัฒนาการของการรับรู้ (Perception) เพิ่มขึ้น ทำให้เด็กสามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจต่อความต้องการของผู้อื่นได้ สามารถแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมเพิ่มขึ้น

สังคมภายนอกบ้านทำให้เด็กเพิ่มความสนใจเพื่อน เด็กวัยเตาะแตะ (Toddler Child) จะเล่นคนเดียว (Solitary Play) หรือเล่นขนานกับเด็กอื่น (Parallel Play) คือเล่นกับของเล่นเหมือนเด็กอื่น แต่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็กอื่น แต่เมื่อเด็กอายุ 3-6 ปี จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาและภาษาเพิ่มขึ้น เด็กจึงเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น จึงเริ่มที่จะเล่นแบบร่วมมือ

(Cooperative Play) คือเด็กจะเล่นร่วมกันในกลุ่ม สนใจซึ่งกันและกัน พูดยกกัน เข้างาน ความรู้สึกของผู้อื่น รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

การที่เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กจะต้องมีความสามารถทางสังคม (Social Competence) ซึ่งมีความหมายกว้าง ดังที่ Asher and Hymel (1981) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้สำเร็จ ส่วน Kohn and Rosman (1972) กล่าวว่าความสามารถทางสังคมคือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่สังคมยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้ ซึ่งความสามารถทางสังคมกับเพื่อนมีความสำคัญอย่างมากต่อเด็กก่อนวัยเรียน เนื่องจากเด็กที่เพื่อนชื่นชอบและชอบมีปฏิสัมพันธ์ด้วย สามารถที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ ซึ่งทำให้สามารถเรียนรู้หลายสิ่งได้จากกลุ่มเพื่อน เช่น การเรียนรู้วัฒนธรรม ค่านิยม ความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควบคุมการแสดงความก้าวร้าวในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ Ladd and Price (1987) ศึกษาพบว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่มีระดับการเล่นแบบร่วมมือ (Cooperative Play) กับเพื่อนสูง จะมีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในทางบวกเมื่อเข้าเรียนในชั้นอนุบาลด้วย ส่วนเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเพื่อน เมื่อเข้าเรียนในชั้นอนุบาล มักจะไม่ได้รับความนิยมชมชอบจากเพื่อน ๆ ซึ่ง Coie and Dodge (1983) กล่าวว่า การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนในทางลบ จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาตามมาเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ด้วย

Hurlock (1978) กล่าวว่า เด็กในช่วงก่อนวัยเรียนนั้น ครอบครัวถือว่าเป็นแหล่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กต่อไป ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากครอบครัวมีความสำคัญมากเมื่อเด็กก่อนวัยเรียนเริ่มมีสังคมภายนอกบ้าน การศึกษาที่ผ่านมาจำนวนมากพบว่า ผู้ปกครอง (Parent) มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านสังคม อารมณ์และสติปัญญาของเด็ก (Framo, 1965 ; Spiegel, 1968 ; Vogel and Bell, 1968 ; Block, 1971 ; Clarke-Stewart, 1978 ; Barnett, King, Howard, and Dino, 1980 ; Maccoby, 1980 ; Clarke - Stewart and Hevey, 1981 ; Yarrow, MacTurk, Vietze, McCarthy, Klein, and McQuiston, 1984, cited by Martino, 1992) โดยเมื่อ

กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในอดีตมักจะหมายถึง บทบาทของมารดาเท่านั้น (Silverstein, 1991) แต่ในปัจจุบันนี้เริ่มมีผู้ให้ความสนใจศึกษาบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูของบิดาเท่าเทียมกับของมารดา (Lamb, 1976 ; Belsky, 1981 ; Clarke-Stewart, 1978)

การศึกษาอิทธิพลของบิดาหรือมารดาที่มีต่อความสามารถทางสังคมนั้น ได้มีการศึกษาไว้หลายด้าน อาทิเช่น การศึกษาเกี่ยวกับความผูกพันใกล้ชิด (Attachment) ได้แก่ การศึกษาของ Water, Wippman, and Sroufe (1979) พบว่า เด็กที่มีประวัติมีความผูกพันใกล้ชิดที่มั่นคง (Secure Attachment) ในวัยทารกเมื่อโตขึ้นสู่วัยก่อนวัยรุ่น พบว่าเด็กมีความอยากรู้อยากเห็น เห็นคุณค่าในตนเอง แสดงความสามารถในตนเองสูง มีปฏิสัมพันธ์ทางบวกกับเพื่อน แสดงอารมณ์ทางลบและแสดงความก้าวร้าวน้อย เป็นบุคคลที่กลุ่มเพื่อนชื่นชม

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบางประเภทและความสามารถทางสังคมของเด็ก ได้แก่ การศึกษาของ Baumrind (1967) พบว่าบิดามารดาที่อบรมเลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตย (Authoritative) เด็กมีความสามารถทางสังคมและมีภูมิต้านทานมากกว่า ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบอิตาเลียน (Authoritarian) เด็กมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliant) ปานกลาง แต่พบว่าเด็กมีลักษณะถอนตัวจากกลุ่มเพื่อนด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Permissive) พบว่าเด็กมีภูมิต้านทานน้อยที่สุด Roberts, Block, and Block (1984) พบว่าเด็กที่มีความสามารถทางสังคมสูงมีความสัมพันธ์กับบิดามารดาที่ให้อุปถัมภ์ และให้การดูแลเอาใจใส่แก่เด็ก

นอกจากนี้การศึกษาของ MacDonald and Parke (1984) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิสัมพันธ์ของบิดามารดากับเด็กก่อนวัยรุ่นและปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน โดยสังเกตการเล่นของเด็กอายุ 3-4 ปี กับบิดามารดาที่บ้านและสังเกตปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับเพื่อนที่โรงเรียน และให้ครูประเมินพฤติกรรมของเด็ก พบว่าเด็กที่มีประสบการณ์ทางบวกจากบ้าน ได้แก่ การที่บิดาใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเล่นกับลูก เช่น การปล้ำและคอยตอบสนองต่อเด็ก มารดาที่ทำให้การกระตุ้นเด็กโดยการพูด สามารถทำนายความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ทางบวกกับเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลได้โดยเฉพาะต่อเด็กชาย สรุปได้ว่าการศึกษาที่เด็กมีความรู้สึกดีที่บ้านส่งผลให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง นำไปสู่การมีความสามารถทางสังคมที่ดีที่โรงเรียนตามมา

Putallaz (1987) ศึกษาพบว่ามารดาที่ใช้คำพูดในทางบวก เช่น พูดชมเชยและให้คำแนะนำอย่างสุภาพ รวมทั้งมีความต้องการคาดหวังจากบุตรต่ำ พบว่าเด็กแสดงพฤติกรรมทางบวกต่อมารดา และเพื่อนทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

การศึกษาความสามารถทางสังคมของเด็กที่เกิดจากการกระทำของบิดามารดา เช่น การศึกษาของ Clarke-Stewart (1978) พบว่า บิดามารดาที่คอยกระตุ้นพฤติกรรมทางสังคมของเด็กตั้งแต่วัยทารก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถทางสังคมและความสามารถทางภาษาของเด็กเมื่อโตขึ้น ส่วนเด็กที่มีความสามารถทางสังคมต่ำนั้น พบว่าเนื่องมาจากบิดามารดาไม่ได้สอนพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กเลย

Block (1972) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสังคมของเด็กกับความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เขาได้ให้ความหมายของความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูไว้ว่า เป็นระดับความสัมพันธ์ของทัศนคติ (Attitudes) ค่านิยม (Values) และการอบรมเลี้ยงดู (Child - Rearing Practices) ระหว่างบิดาและมารดา ซึ่งความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาแล้ว ยังแสดงถึงความสัมพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่บิดาและมารดามีต่อบุตรต่อไปในอนาคตด้วย Goldberg and Easterbrooks (1984) ศึกษาพบว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดาส่งผลให้มีการอบรมเลี้ยงดูไปในแนวทางเดียวกัน และมีความต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาของการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Vaughn, Block, and Block (1988) ที่พบว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถทางสังคมของเด็ก โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถทางสังคมของเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง

การที่บิดาและมารดาไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู อาจมีสาเหตุมาจากการที่บิดาและมารดามีค่านิยมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูได้ Block, Block, and Morrison (1981) ได้กล่าวว่าความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูหากมีมากและรุนแรงอาจนำไปสู่การหย่าร้าง รวมทั้งอาจส่งผลไปสู่การเกิดปัญหาพฤติกรรมในเด็กได้ การศึกษาของ Hetherington, Cox, and Cox (1979) พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้างกันโดยไม่ได้มีสาเหตุมาจากความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา จะมีปัญหาพฤติกรรม เช่น ความก้าวร้าวน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้างกัน โดยมีสาเหตุมาจากความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูระหว่างบิดาและมารดา โดยเด็กชายมีความสามารถทางสังคมต่ำกว่าเด็กหญิง

ด้วยเหตุที่ว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อความสามารถทางสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก และการศึกษาในด้านนี้ยังมีอยู่น้อยจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี รวมทั้งความแตกต่างของความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อความสามารถทางสังคมของเด็กชายและเด็กหญิง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู (Agreement on Child)

Block et al. (1981) ได้ให้คำจำกัดความของความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง ความสอดคล้องกันในด้านทัศนคติ ค่านิยม และวิธีการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่บิดามารดาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก บิดามารดาจะมีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

อบรมเลี้ยงดูซึ่งประกอบด้วย ทักษะ ค่านิยม และวิธีการอบรมเลี้ยงดูหลายวิธีรวมกันตามแต่สถานการณ์

ทัศนคติ (Attitude)

มีผู้ให้ความหมายของทัศนคติไว้มากมาย ดังเช่น

Fishbein and Ajzen (1975) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการแสดงความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งนั้น ๆ ในลักษณะของการประเมินในทางบวกหรือทางลบ ที่เป็นการประเมินว่าดี-เลว หรือชอบ-ไม่ชอบ ต่อสิ่งนั้น

ธีระพร อวรรณวัฒน์ (2523) รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับนิยามของทัศนคติไว้ 3 แนวคิด คือ

แนวคิดที่ 1 อธิบายว่าทัศนคติมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือองค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ (Cognitive Component) ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ (Belief) ความคิด (Idea) และความรู้เกี่ยวกับความจริงที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติ องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Component) ได้แก่ ความชอบ-ไม่ชอบ หรือท่าที ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติและองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อที่หมายของทัศนคติ

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่เสนอโดย Rosenberg (1960) ซึ่งเห็นว่าทัศนคติรวมเอาอารมณ์และการรู้การเข้าใจเท่านั้น และอธิบายทัศนคติในรูปของโครงสร้างและรากฐาน ที่ประกอบด้วย ความเชื่อ และการรู้การเข้าใจหลาย ๆ ด้านที่โยงที่หมายของทัศนคติในทางที่เป็นเหตุให้เกิดผลดี (สนับสนุน) หรือผลเสีย (ขัดขวาง) ต่อสิ่งหรือสถานที่บุคคลเห็นคุณค่า

แนวคิดที่ 3 นิยามทัศนคติว่า ทัศนคติมีอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสิ่งเดียว อารมณ์นี้ หมายถึงความรู้สึกที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติในทางบวกหรือลบ และชอบหรือไม่ชอบ

จากแนวคิดทั้งสามนี้ ซีระพร อุวรรณดิษฐ์ กล่าวว่า การทำนายนิยามใด นิยามหนึ่งมาใช้ย่อมจะขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้เลือก แต่ผู้เลือกก็ต้องพร้อมที่จะยอมรับผลที่ตามมาของนิยามที่เลือก คือการวัดและความสัมพันธ์กับพฤติกรรม

นักจิตวิทยาหลายคน (Calder and Ross, 1973 ; Fishbein and Ajzen, 1975 ; Schuman and Johnson, 1976, cited by Wortman and Loftus, 1985) มีแนวความคิดว่า ทักษะคดีมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคล

ค่านิยม (Value) มีค่านิยมต่าง ๆ ดังนี้

Rokeach (1968) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีลักษณะยั่งยืนถาวร ซึ่งเป็นแนวทางของความประพฤติ หรือเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมาก เป็นวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

Krech (1962) กล่าวว่า ค่านิยม เป็นความเชื่อเกี่ยวกับว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ค่านิยมจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคม และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกันอย่างกว้างขวาง บุคคลใดยอมรับค่านิยมใดเป็นของตน ค่านิยมนั้นก็จะเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคลนั้น

ดังนั้น ค่านิยม จึงเป็นสิ่งที่กำหนดความเชื่อ ความปรารถนา การมองโลกของบุคคล และเป็นพื้นฐานของความคิดตลอดจนการกระทำด้วย

Clarke-Stewart and Koch (1983) กล่าวว่า ค่านิยมจะเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย และรูปแบบการดำเนินชีวิตของคน ๆ นั้นในสังคม ค่านิยมของบิดามารดาคือการอบรมเลี้ยงดูฝึกฝนเด็ก ในแนวทางเดียวกับวัฒนธรรมและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

ทักษะคดี ค่านิยมของบิดามารดามีอิทธิพลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งจะส่งผลต่อทักษะคดีของเด็กที่มีต่อบิดามารดาด้วย ถ้าเด็กเห็นด้วยกับทักษะคดีหรือค่านิยมของบิดามารดา จะทำให้ความ

สัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับเด็กดีกว่าเมื่อเด็กไม่เห็นด้วยกับทัศนคติหรือค่านิยมของบิดามารดา (Hurlock, 1978) ซึ่งส่งผลให้เด็กมีความสุข บิดามารดาและบุตรมีความสัมพันธ์ในทางบวกซึ่งกันและกัน

Hurlock (1964 : 497) กล่าวถึงทัศนคติของบิดามารดาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูได้แก่

1. การปกป้องบุตรเกินไป (Overprotection) บิดามารดาที่มีทัศนคติแบบนี้จะให้ความดูแลเอาใจใส่และควบคุมเด็กมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนที่ต้องพึ่งผู้อื่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความคับข้องใจ
2. การผ่อนปรน (Permissiveness) บิดามารดาจะให้โอกาสแก่บุตรได้ทำสิ่งที่ตนต้องการ จะควบคุมบ้างเล็กน้อย บิดามารดาใช้เหตุผลซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนเจ้าความคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ดี และมีความคิดสร้างสรรค์
3. การตามใจ (Indulgence) เป็นการปล่อยตามสบายมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเห็นแก่ตัว เรียกร้องความสนใจ ชอบเที่ยวกราดและมีความบกพร่องในการปรับตัว
4. การไม่ยอมรับ (Rejection) บิดามารดาไม่ให้ความสนใจในความเป็นอยู่ของบุตร หรือเรียกร้องจากบุตรมากเกินไปและเกลียดชังบุตร จะทำให้บุตรขุ่นเคือง ไม่มีความสุข คับข้องใจ หงุดหงิดและเกลียดชังคนอื่น ๆ
5. การยอมรับ (Acceptance) บิดามารดาให้ความสนใจและความรักแก่บุตรอย่างชัดเจน จัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาความสามารถของบุตร พิจารณาถึงความสนใจของบุตรด้วย ซึ่งจะทำให้บุตรปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ให้ความร่วมมือ เป็นมิตร มีอารมณ์มั่นคง ซื่อสัตย์ และร่าเริง
6. การควบคุมจนเกินไป (Domination) บุตรที่ถูกควบคุมจนเกินไปจะเป็นคนซื่อสัตย์ สุภาพและตระหนี่ถี่ถ้วน แต่มักจะเป็นคนขี้อาย หัวอ่อน เป็นคนยอมจำนน อ่อนไหว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความรู้สึกลึกซึ้ง และความรูสึกวิตกกังวล
7. การยอมตามบุตร (Submission to child) บิดามารดาประเภทนี้จะยอมให้บุตร

ใช้อำนาจกับตนและบุคคลในบ้าน บุตรจะท้าวตัวเป็นเจ้านายของบิดามารดา เรียนรู้ที่จะต่อต้านอำนาจ และพยายามที่จะท้าวตัวเป็นนายของคนทั่ว ๆ ไป

8. การให้ความสำคัญ (Favoritism) บิดามารดาจะรักและตามใจบุตรคนที่ตนเองให้ความสำคัญมากกว่าบุตรคนอื่น ๆ บุตรมักจะประจบบิดามารดาแต่จะก้าวร้าว และใช้อำนาจกับพี่ ๆ น้อง ๆ

9. การคาดหวังในตัวบุตร (Parental Ambitions) บิดามารดาที่คาดหวังในตัวบุตรสูง เมื่อบุตรทำได้ตามคาดหวัง ก็จะทำให้บุตรเป็นคนขุ่นเคือง ไม่ยอมรับความสามารถของตนเอง การที่บิดามารดาคาดหวังความไม่ประสบความสำเร็จของบุตร รู้สึกทุกข์ทรมาน ซึ่งจะส่งผลให้บุตรพัฒนาความรู้สึกล้มเหลวเพียงพอ

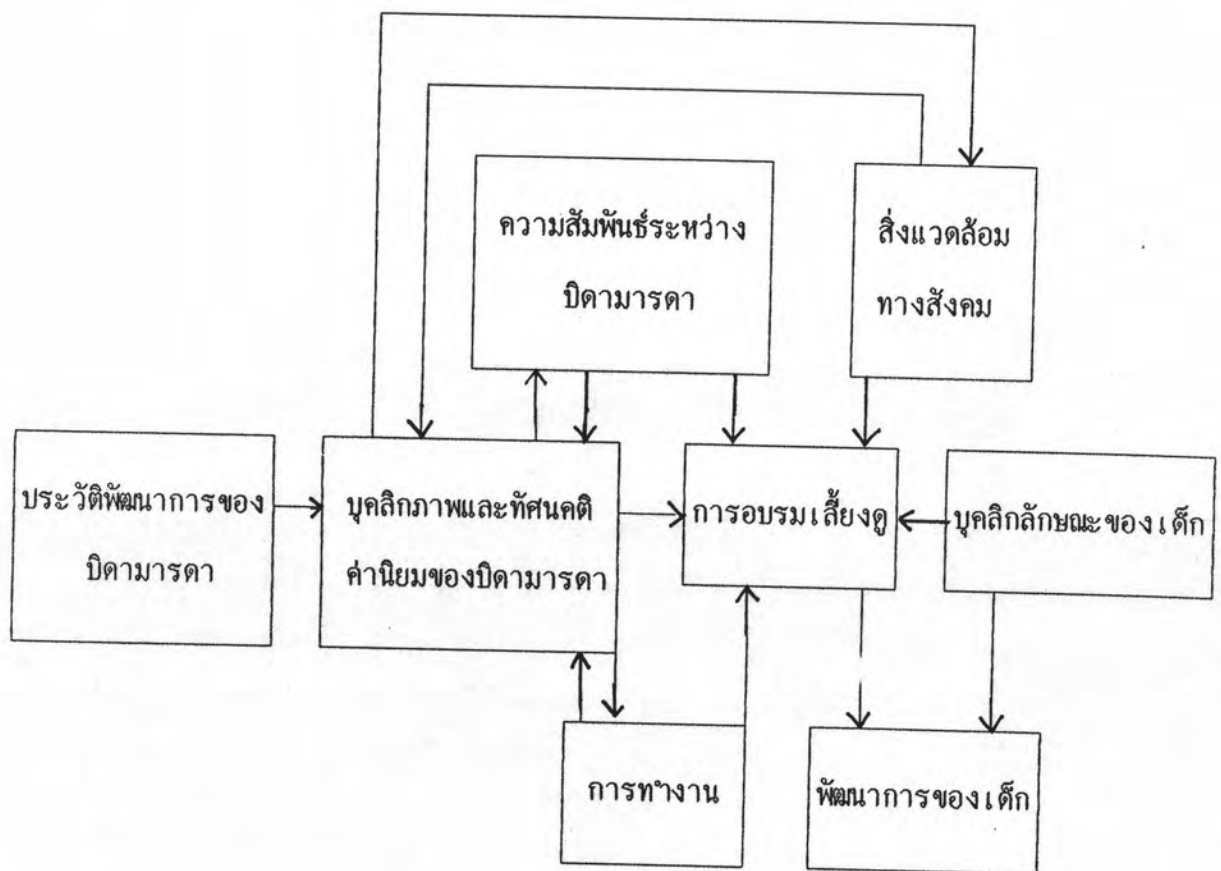
วิธีการอบรมเลี้ยงดู (Child-Rearing Practices)

Sear, Maccoby, and Lewin (1957) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูคือการที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก และเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตนและผู้อื่นไปในทางเองต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตเด็ก ท้าให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวและเลียนแบบการกระทำต่าง ๆ ของผู้อบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์เหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไปซึ่ง Belsky (1984) ได้พบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาอยู่ 3 อย่างดังนี้คือ

1. ปัจจัยภายในของบิดามารดา ได้แก่ บุคลิกภาพ ความมุ่งหวัง ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการ รวมทั้งการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา
2. ปัจจัยที่เนื่องมาจากตัวเด็ก ได้แก่ ลักษณะ บุคลิกภาพ และความสามารถทางสติปัญญาของเด็กซึ่งมีผลต่อการตอบสนองของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
3. ปัจจัยทางสังคม (Social Context) ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดา

บิดามารดากับเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา สถานะทางสังคม ประสบการณ์การทำงาน
 งานของบิดามารดา

ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังแผนภูมิ

ภาพแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา จาก Belsky (1984)

ปัจจัยภายในของบิดามารดา

วิธีการอบรมเลี้ยงดูจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะบุคลิกภาพ ความคิดเห็น ความเชื่อของผู้เลี้ยงดู Belsky, Lerner, and Spanier (1984, cited by Belsky, 1984) ได้พบว่าบิดามารดาที่มีวุฒิภาวะมักมีวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ไวต่อการตอบสนองต่อความต้องการของเด็กมากกว่าบิดามารดาที่ขาดวุฒิภาวะ อันจะส่งผลให้เด็กมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถทางสังคม (Social Competence) และประสบความสำเร็จทางด้านสติปัญญา (Intellectual Achievement) Mondell and Tyler (1981) พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) เชื่อว่าตนสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ทาให้บิดามารดามีลักษณะที่อบอุ่น ยอมรับและช่วยเหลือเด็กได้ ส่วนมารดาที่มีอารมณ์เศร้า มักจะเกลียดชังและปฏิเสธสภาพแวดล้อมที่บ้าน อันจะส่งผลทางลบต่อพัฒนาการของเด็ก (Coletta, 1983, cited by Mussen et al., 1990 : 478)

บิดามารดาที่เชื่อว่าเด็กสามารถควบคุมตนเองได้ บิดามารดาจะพยายามพูดคุยกับเด็กถามคำถามและกระตุ้นให้เด็กคิดและหาเหตุผล ในทางตรงกันข้าม ถ้าบิดามารดาคิดว่าเด็กเป็นเพียงผู้รับการเรียนรู้เท่านั้น ก็จะใช้การพูดแนะและออกคำสั่งแก่เด็ก ซึ่งจะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (Sigel, 1986, cited by Mussen et al., 1990 : 479)

ปัจจัยที่เนื่องมาจากตัวเด็ก

ลักษณะบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก มีอิทธิพลต่อคุณภาพและปริมาณของการอบรมเลี้ยงดู (Mussen et al., 1990) ตัวอย่างเช่น มารดาที่คิดว่าบุตรของตนเลี้ยงยาก มารดาเหล่านั้นก็จะดูแลและตอบสนองต่อบุตรน้อยกว่ามารดาทั่วไป (Campbell, 1979 ; Mash and Johnston, 1982, cited by Mussen et al., 1990 : 480) พบว่าเด็กอายุ 4 และ 8 ปี ที่มีสมาธิสั้น มักจะขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Control) จึงมีอิทธิพลให้มารดาของเด็กดังกล่าว อบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีการควบคุม และขึ้นใจเด็กมากกว่าเด็กทั่วไป

นอกจากนี้ยังพบว่า บิดามารดาจะมีเกณฑ์การยอมรับพฤติกรรมของเด็กว่ามากเกินไปหรือน้อยเกินไป หากเด็กมีพฤติกรรมที่มากกว่าหรือน้อยกว่าเกณฑ์ดังกล่าว บิดามารดามักจะพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านั้น เช่น ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากเกินไปกว่าเกณฑ์กำหนด บิดามารดาอาจทำโทษเด็ก เพื่อให้เด็กลดความก้าวร้าวลง แต่ในกรณีที่เด็กขี้อาย บิดามารดาก็จะคอยสนับสนุนให้เด็กแสดงออกมากขึ้น Bell and Harper (1977, cited by Mussen et al., 1990 : 481) พบว่าเด็กที่มีความก้าวร้าว จะถูกบิดามารดาใช้วิธีการลงโทษทางกายบ่อยครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบิดามารดาตอบสนองต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กโดย การลงโทษ หรือในทางกลับกันเด็กจะเรียนรู้ตัวแบบความก้าวร้าว การทำโทษของบิดามารดา

ปัจจัยทางสังคม

ความพึงพอใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดามารดามีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (Grossman et al., 1980, cited by Mussen et al., 1990 : 481) นอกจากนี้ ความมั่นคงและความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ ยังส่งผลให้บิดามารดา มีความไวต่อการตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก รวมทั้งก่อให้เกิดความผูกพันที่มั่นคงระหว่างบิดามารดา และตัวเด็ก (Golberg and Easterbrooks, 1984) สิ่งแวดล้อมนอกบ้าน อาทิเช่น สถานที่ทำงานของบิดามารดา สังคมรอบบ้านมีผลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยเช่นกัน

Baumrind (1973) กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ ที่มีผลต่อความสามารถทางสังคมของเด็ก ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบอิตาเลียน (Authoritarian) บิดามารดาจะควบคุมใช้การลงโทษ บังคับให้เด็กทำตามคำสั่งของตน ทำให้เด็กกังวลต่อการเข้ากลุ่ม ขี้อาย
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Authoritative) จะสนับสนุนให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ให้ความอบอุ่นและดูแลเด็กอยู่ในระดับสูง ทำให้เด็กมีความสามารถทางสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Permissive) จะควบคุมจำกัดพฤติกรรมของเด็กน้อย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็ก ทำให้เด็กมีอิสระ ไม่มีวุฒิภาวะ มีพฤติกรรมถดถอย และไม่สามารถเป็นผู้นำได้

อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาต่อเด็ก

สิ่งสำคัญคือบิดาและมารดาจะจัดเตรียมประสบการณ์ที่แตกต่างกันแก่เด็ก Clarke - Stewart (1978, 1983) ; Lytton (1980) พบว่า มารดาที่ชอบติดต่อสื่อสารกับบุตรโดยภาษา มีส่วนช่วยส่งเสริมความสามารถทางภาษาของเด็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางสติปัญญาต่อไป และเด็กจะเรียนรู้ความต้องการของครอบครัวและสังคมจากคำแนะนำของมารดาต่อการแสดงพฤติกรรมของตน ส่วนบิดาจะฝึกฝนประสบการณ์แก่เด็กบางส่วน เช่น มีปฏิสัมพันธ์โดยการเล่นกับเด็ก และอาจจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก โดยการร่วมช่วยทำงานของบุตรให้สำเร็จ (Bronstein-Burrows, 1981) ส่วนการที่บิดาใช้การเล่นที่รุนแรงกับบุตรชายนั้น ช่วยส่งเสริมความกล้าแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่ว่าเพศชายควรจะเข้มแข็งนั่นเอง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู (Parental Agreement) นั้น สะท้อนให้เห็นความสามารถในการจัดรูปแบบของครอบครัว ซึ่งถ้ามีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูง สามารถจัดรูปแบบครอบครัวได้ดี แต่ถ้าไม่มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู แสดงว่าไม่สามารถจัดรูปแบบครอบครัวที่ดีได้ (Simuns, McCluske, and Mullett, 1985) ส่วนนักจิตวิทยาพัฒนาการกล่าวว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู เป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการอบรมเลี้ยงดู Falender and Mehrabian (1980) กล่าวว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์ให้แก่เด็ก ซึ่งความสอดคล้องทางความคิดเห็นและความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นต่างก็ส่งผลต่อทั้งเด็กและบิดามารดา

Maccoby (1980) เชื่อว่าการเปลี่ยนวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา มีผลให้ทักษะทางกล้ามเนื้อ (Motor Skill) ความสามารถทางภาษา (Language Ability) การตัดสินใจ (Judgement) รวมทั้งความสามารถทางสังคม (Social Competence) เปลี่ยนแปลงไปได้ ส่วน Belsky (1984) พบว่าเมื่อบิดาและมารดา มีความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ส่งผลให้บิดาและมารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบิดามารดามีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างใกล้ชิด จะมีความผูกพันใกล้ชิดระหว่างบิดามารดาและบุตร (Goldberg and Easterbrooks, 1984) บิดามารดาจะมีความอดทนและให้การตอบสนองต่อบุตร ให้การอบรมเลี้ยงดูไปในทางที่ส่งเสริมพัฒนาการที่ดีของเด็ก (Cowan and Cowan, 1987 ; Goldberg and Easterbrooks, 1984) ส่งผลให้เด็กมีความสามารถทางสังคมสูง การที่เด็กมีพัฒนาการที่ดีช่วยส่งเสริมให้บรรยากาศในครอบครัวมีความสุข จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดาดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่ง Belsky (1979) สรุปได้เป็นกระบวนการดังนี้

ความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู → ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา → การอบรมเลี้ยงดู → พัฒนาการทางสังคมของเด็ก → ความสัมพันธ์อันดีของบิดาและมารดา

Block, Block, and Morrison (1981) พบว่า ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคมของเด็ก ซึ่งจะแตกต่างกันตามเพศของเด็ก ในเด็กชายพบว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการควบคุมตนเองของเด็กโดยเด็กชายสามารถคิดหาหนทาง มีความคล่องแคล่วทางภาษา ยอมรับในการแสดงหรือความรู้สึกของผู้อื่น ทำงานได้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย มีทักษะทางสติปัญญา นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคม (Social Competence) และการเห็นคุณค่าในตนเองด้วย (Self Esteem) สำหรับเด็กหญิงพบว่าระดับความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางลบกับการควบคุมตนเองของเด็ก ถ้ามีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูระหว่างของบิดาและมารดา เด็กหญิงจะแสดงความร่วมมือรู้สึก (Empathic) การป้องกันตนเอง (Protective)

มีความสามารถคิดหาหนทางแก้ปัญหาได้ (Resourceful) และมีความสามารถควบคุมความต้องการของตนเองได้น้อย

Vaughn, Block, and Block (1988) พบว่าความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของเด็กหญิงและเด็กชาย ขณะเด็กอยู่ในวัยก่อนวัยเรียน ความสอดคล้องทางความคิดเห็นของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กันความสามารถทางสังคมของเด็กชายในทางบวก ส่วนเด็กหญิงความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ช่วยส่งเสริมให้เด็กหญิงแสดงอารมณ์และความต้องการอย่างเต็มที่ สามารถควบคุมความต้องการของตนเองได้น้อย สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนได้น้อย มีความร่วมรู้สึกกับเพื่อนน้อย ซึ่งผู้ใหญ่จะประเมินพฤติกรรมของเด็กหญิงตอนนี้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับช่วงวัยก่อนวัยเรียน แต่เมื่อเด็กหญิงเข้าสู่วัยเด็กตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย พฤติกรรมเหล่านั้นจะเป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ โดยความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confident) ความเป็นตัวของตัวเอง (Independent) ความรับผิดชอบ (Responsible) การช่วยเหลือ (Helpful) ของเด็กวัยรุ่นหญิงต่อไป

Deal, Halverson, and Wampler (1989) พบการศึกษาสนับสนุน Block et al. (1981) ว่าบิดามารดาที่มีความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสูง จะมีระดับของปฏิสัมพันธ์ทางบวก ที่เปิดกว้างและมีเหตุผลระหว่างบิดาและมารดา รวมทั้งระหว่างบิดามารดาและบุตรด้วย

นอกจากนี้มีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่เป็นแนวทางเดียวกันทั้งต่อเด็กชายและเด็กหญิง ดังเช่นการศึกษาของ Maccoby and Jacklin (1976, cited by Lugo and Hershey, 1979) พบว่าบิดามารดาจะให้ความอบอุ่น การยอมรับ และการควบคุม เด็กชายและเด็กหญิงเท่าเทียมกัน รวมทั้งการศึกษาของ พจนาภิรมย์ประเมศ (2532)

ที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กชายไม่แตกต่างจากเด็กหญิง ซึ่งพบว่าขัดแย้งต่อการศึกษาของ Vaughn et al. (1988) ที่ผ่านมา

ความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

Block et al. (1981) กล่าวว่าความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ทำให้บิดาและมารดามีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในลักษณะที่ไม่คงเส้นคงวา ไม่ต่อเนื่อง การรับรู้ของบิดามารดาต่อเด็กเป็นไปในทางลบ (Forchand, Brody, and Smith, 1986 ; O' Leary and Emery, 1984) ซึ่งความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ถ้ามีมากและรุนแรงอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างบิดาและมารดาได้ (Block et al., 1981 : 965) ความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นดังกล่าวทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อมาได้ เช่น มีความก้าวร้าวสูงได้ ซึ่ง Emery (1982) พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้าง อันมีสาเหตุมาจากความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูระหว่างบิดาและมารดา จะทนทุกข์ทรมานมากกว่าเด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิตเสียอีก Hetherington, Cox, and Cox (1979) พบว่าเด็กจากครอบครัวที่หย่าร้างกันโดยมิได้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้างกัน โดยมิสาเหตุมาจากความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา

Block, Block, and Gjerdo (1986) และ Lambert, Essen, and Head (1977) พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ระหว่างบิดาและมารดานั้น จะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาตั้งแต่ก่อนที่บิดามารดาจะหย่าร้างกัน ทั้งยังพบอีกว่าผลของความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะมีผลแตกต่างกันตามเพศของเด็กด้วย ส่วน Hetherington (1981) ศึกษาความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมของเด็ก ได้ศึกษาเด็กก่อนวัยเรียนผิวขาว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง จำนวน 48 คน รวมทั้งศึกษาบิดาและมารดาของเด็กเหล่านั้นด้วย โดยศึกษาในครอบครัวเดี่ยว มี

การสัมภาษณ์บิดามารดา ศึกษาจากบันทึกประจำวันและสังเกตพฤติกรรมระหว่างบิดามารดาและบุตร ทั้งที่บ้านและในห้องทดลอง สังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กและเพื่อนของเด็กกับเด็ก อีกทั้งยัง ให้บิดามารดาและการประเมินพฤติกรรมเด็ก โดยการศึกษาช่วงเวลา 2 เดือน 1 ปี และ 2 ปี หลังการหย่าร้าง ที่มีสาเหตุจากความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของ บิดามารดา ผลพบว่าการหย่าร้างมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางสังคม และอารมณ์ของเด็กหญิงใน ตอนแรก และการศึกษาภายหลัง 2 ปี จะไม่พบพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในเด็กหญิง ส่วนในเด็กชาย เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวที่บิดามารดาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พบว่าเด็กชายจะมีความสามารถ ทางสังคมต่ำกว่า มีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อปฏิสัมพันธ์กับมารดามากกว่า โดยเด็กชายจะมีพฤติกรรม ต่อต้านสังคม ควบคุมตัวเองได้น้อย รวมทั้งมีความสามารถในการระลอบความพึงพอใจต่ำ ซึ่งพบมี พฤติกรรมต่อต้านมากทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

ความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี (Social Competence)

ความสามารถทางสังคม (Social Competence) มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

White (1959) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล โดยเด็กจะเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน สามารถเข้ากับเพื่อนได้ดี ให้ความช่วยเหลือ (Helpful) ให้ความร่วมมือ (Cooperative) พึ่งพาตนเอง (Self-Reliant) สามารถ มีความร่วมรู้สึก (Empathic) กล้าแสดงออก (Assertive)

Kohn and Rosman (1972) กล่าวว่า ความสามารถทางสังคมคือความสามารถใน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่สังคมยอมรับ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้

Bruner (1974) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความยืดหยุ่นต่อการแลกเปลี่ยน ข้อมูลกับบุคคลอื่น

Baumrind (1967) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถของเด็กใน การร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การแสดงตนเป็นผู้นำ การแสดงปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ไม่มีความวิตกกังวลในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน

Shure and Spivack (1979) กล่าวว่า ความสามารถทางสังคมเป็นความสามารถ ในการแก้ปัญหา (Problem Solving)

Asher and Hymel (1981) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถใน การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้สำเร็จ

Waters et al. (1983) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถในการ เข้ากับเพื่อนได้ดี การได้รับความชื่นชมจากเพื่อน ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือ และมีความ มั่นใจในตนเอง

Hops and Finch (1986) กล่าวว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสามารถทางสังคมที่เฉพาะต่อการติดต่อและคงไว้ซึ่งการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคม
2. ความสามารถทางภาษาที่สำคัญต่อการติดต่อทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ความสามารถทางร่างกายหรือทางกล้ามเนื้อ ที่ทำให้เด็กสามารถสำรวจโลกภายนอกได้ตรงกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มเพื่อน
4. ความสามารถเฉพาะที่เด็กได้จากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ทำให้เด็กมี พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นต่อการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกบ้าน

Sroufe et al. (1992) กล่าวว่า ความสามารถทางสังคม เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ ทางบวกกับเพื่อน

สรุปได้ว่าความสามารถทางสังคม คือความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นใน ทางที่สังคมยอมรับ ได้แก่ การมีความสนใจ การกล้าแสดงออก การแสดงปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน การ ให้ความร่วมมือและการปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน

เด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงอายุที่เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในการติดต่อกับเพื่อน และอยู่ใน โรงเรียนมากขึ้น (Santrock and Yussen, 1984) ซึ่งกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญแก่เด็กคือเป็น

แหล่งที่ให้ข้อมูลการเปรียบเทียบต่อโลกภายนอกครอบครัวแก่เด็ก เพื่อนจะให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับความสามารถของเด็ก ซึ่งเด็กจะประเมินว่าตนดีหรือเลวกว่าเด็กคนอื่น สิ่งดังกล่าวไม่สามารถเกิดที่บ้านได้ เพราะพี่น้องของเด็กจะมีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าเด็ก ดังนั้นการเข้ากลุ่มเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันจึงมีความจำเป็นที่เด็กต้องมีความสามารถทางสังคม ทำให้เด็กสามารถรวมกลุ่มกับเพื่อนเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ซึ่งความสามารถทางสังคมดังกล่าวเป็นความสามารถที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัว และแน่นอนที่สุดที่บิดามารดาย่อมมีบทบาทสำคัญ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าหากบิดามารดามีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสูงจะส่งผลให้เด็กมีความสามารถทางสังคมสูงตามไปด้วย (Block et al., 1981)

พัฒนาการทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี

Hurlock (1978) ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่าเป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่สังคมยอมรับ

เด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-5 ปี เด็กเริ่มที่จะมีพัฒนาการทางการเรียงคำในประโยคเพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลทำให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เมื่อเด็กมีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น เด็กจะลดการยึดตนเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ลง เด็กจะเริ่มติดต่อกับสังคมภายนอกครอบครัวมากขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กสำรวจสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความสามารถของตนเอง และสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน Martino (1992) กล่าวว่า เด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงที่เด็กพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Control) การพึ่งพาตนเอง (Self Reliance) ความร่วมรู้สึก (Empathy) และการรู้จักให้และรับ (Reciprocity)

Piaget (1974, cited by Munsinger, 1975 : 15) กล่าวว่าเด็กอายุ 4-7 ปี อยู่ในช่วงขั้นพัฒนาการใกล้เกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล (Intuitive Thought Phase) ระยะนี้เด็กยังไม่สามารถจะใช้เหตุผลในการตัดสินใจได้ ความคิด ความเข้าใจของเด็กยังขึ้นอยู่กับความรู้สึกเป็นส่วนมาก แต่เด็กวัยนี้เริ่มที่จะสำรวจสิ่งแวดล้อม เด็กจะมีลักษณะอยากรู้

อยากเห็น และการขอสำรวจทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ (Berlyne, 1966, cited by Munsinger, 1975) Erikson (1963) กล่าวว่าเด็กวัยนี้อยู่ในขั้นการคิดริเริ่มและต่อสู้กับความรู้สึกผิดในใจ (Sense of Initiative VS Sense of Guilt) หมายถึง ความสามารถในการมีความคิดริเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง จะเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ในทางกลับกัน ถ้าผู้ใหญ่เข้มงวดไม่เปิดโอกาสให้ซักถามและจะตำหนิติเตียนทุกครั้งที่ทำงานไม่สำเร็จ เด็กจะเกิดความรู้สึกผิด

Gesell (1964) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี พบว่าเด็กอายุ 4 ปี จะชอบอยู่กับเพื่อนไม่ชอบเล่นคนเดียว แต่บางครั้งก็ชอบอยู่คนเดียว ด้วยความสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เด็กจะชอบอยู่กับเพื่อนมากขึ้น ชอบเล่นเป็นกลุ่มกับเพื่อน 2-3 คน จะมีการเสนอความคิดเห็นในการผลัดเปลี่ยนกันเล่น แสดงลักษณะหัวเหว้าและหน้าเพื่อนในการเล่น วัย 4 ปี เป็นวัยที่พูดเก่ง ชอบพูดยกตน คำพูดของเด็กบอกรายถึงพัฒนาการทางสังคม และเด็กชอบอ้างหลักฐานพยาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กนึกถึงความรู้สึก ความคิดของผู้อื่นด้วย

นอกจากนี้ Hurlock (1978 : 239) กล่าวว่า เด็กอายุ 2-6 ปี เป็นช่วงที่เด็กเรียนรู้การติดต่อทางสังคมกับบุคคลภายนอก เริ่มมีการปรับตัวเพื่อให้ออกไปเข้ากับบุคคลอื่น และให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มได้ และได้จำแนกรูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยนี้ออกเป็น 2 ประเภทคือ พฤติกรรมที่เข้ากับสังคมและพฤติกรรมที่ไม่เข้ากับสังคมดังนี้คือ

1. พฤติกรรมที่เข้ากับสังคม (Social Behavior Patterns) ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 การร่วมมือ (Cooperation) เด็กจะเริ่มให้ความร่วมมือในการเล่นหรือการทำงานกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เด็กยังมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันมากเท่าใดก็ยิ่งเรียนรู้ถึงวิธีการร่วมมือกับคนอื่นมากขึ้นเท่านั้น

1.2 การแข่งขัน (Rivalry) การแข่งขันเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมให้ดีที่สุด เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยนี้ ถ้าเด็กแสดงออกในรูปของการทะเลาะวิวาท

และการรื้ออวกก็จะนำไปสู่พฤติกรรมทางสังคมที่เป็นปัญหา

1.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) ุโดยปกติแล้วเด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และเรียกร้องสิ่งที่เขาต้องการอยู่แล้ว แต่เมื่อเด็กมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้นก็จะแสดงความเต็มใจที่จะแบ่งปันสิ่งของเขาให้ผู้อื่นเพิ่มขึ้น มีความเห็นแก่ตัวลดลง และเด็กจะเรียนรู้ว่าความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ

1.4 ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Desire for Social Approval) เมื่อเด็กมีความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม จะทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นก่อนความต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

1.5 ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เด็กจะแสดงออกโดยการบอกรับหรือช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นเป็นทุกข์ เด็กจะสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น เมื่ออยู่ในสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกับผู้อื่นมาก่อน ดังนั้นเมื่อเด็กยิ่งโตขึ้นมีประสบการณ์มากขึ้นก็จะสามารถแสดงพฤติกรรมเห็นอกเห็นใจได้หลายสถานการณ์มากขึ้น

1.6 ความร่วมรู้สึก (Empathy) เป็นความสามารถที่เด็กจะเข้าใจความคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกของผู้อื่นตามความคิดของผู้อื่น แทนที่จะเป็นไปตามความคิดของตน เด็กจะพัฒนาความสามารถนี้ได้ก็ต่อเมื่อเกิดความเข้าใจการแสดงออกทางสีหน้า และคำพูดของผู้อื่น

1.7 การพึ่งผู้อื่น (Dependency) เด็กแสดงพฤติกรรมนี้เพื่อต้องการความช่วยเหลือ ความสนใจ ความรัก และการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เด็กที่เป็นตัวของตัวเองจะขาดแรงกระตุ้นนี้

1.8 ความเป็นเพื่อน (Friendliness) เด็กจะแสดงพฤติกรรมนี้เมื่อต้องการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่น และต้องการแสดงความรักต่อผู้อื่น

1.9 ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) เด็กที่มีโอกาสและได้รับการสนับสนุนให้แบ่งปันสิ่งของของตนให้ผู้อื่น จะเรียนรู้ถึงการคิดถึงใจของผู้อื่น และทำให้ผู้อื่นมากกว่าที่จะคิดถึงแต่ความสนใจและความต้องการของตนเองเท่านั้น

1.10 การเลียนแบบ (Imitation) ถ้าเด็กเลียนแบบบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มจะช่วยพัฒนานิสัยที่ทําให้กลุ่มยอมรับเด็กด้วย ขั้นแรกเด็กจะเลียนแบบการแสดงออกทางสีหน้าต่อไปจะมีการเลียนแบบการแสดงออกทางท่าทาง การเคลื่อนไหว คำพูด และสุดท้ายเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมทั้งหมด

1.11 ความผูกพัน (Attachment Behavior) จากวัยทารกที่เด็กได้รับความรัก ความผูกพันอบอุ่นจากบิดามารดา เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะถ่ายทอดความรู้สึกนั้นไปยังผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะสร้างมิตรภาพกับผู้อื่นได้

2. พฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม (Unsocial Behavior Patterns) พฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคมนี้มีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ และปรับพฤติกรรมตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมดังต่อไปนี้

2.1 การปฏิเสธคัดค้าน (Negativism) เป็นการต้านทานหรือขัดขวางเพื่อจะผลักดันพฤติกรรมของผู้อื่นไปในแนวทางที่ตนเองต้องการ จะเริ่มเกิดขึ้นในช่วงที่เด็กอายุ 2 ปี จนถึงอายุ 3-6 ปี ระยะเวลาี้เด็กจะแสดงออกโดยเปลี่ยนจากการใช้ท่าทางมาชี้ว่าจา เมื่อทักษะการใช้ภาษาได้พัฒนาขึ้น เด็กที่มีการปรับตัวดีจะแสดงการต่อต้านอย่างตรงไปตรงมา แต่เด็กที่มีการปรับตัวไม่ดีอาจจะแสดงออกอย่างรุนแรง เช่น ร้องกรี๊ด ร้องไห้ พร้อมทั้งเกลือกกลิ้งตัวเองกับพื้น สถานการณ์ที่จะทําให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่อต้านก็คือ เด็กถูกรบกวนบ่อยโดยไม่จำเป็น ถูกทอดทิ้ง ถูกคาดหวังในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความต้องการ และถูกบังคับให้กระทําในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการนุ่มนวลหรือรุนแรงก็ตาม

2.2 ความก้าวร้าว (Aggression) เป็นการแสดงออกถึงความเกลียดชังโดยที่ไม่ได้เกิดจากการแหย่ของผู้อื่น ซึ่งอาจจะแสดงออกทั้งท่าทางและวาจา เด็กอายุ 2-4 ปี จะแสดงความก้าวร้าวบ่อย และจะลดลงไปตามอายุ ความก้าวร้าวทางกายจะลดลง แต่ความก้าวร้าวทางคำพูดจะเพิ่มขึ้น

2.3 การทะเลาะวิวาท (Quarreling) คือการโต้เถียงกันอย่างโกรธเคือง ส่วนใหญ่เกิดจากการที่มีบุคคลหนึ่งเป็นผู้เริ่มก่อ การทะเลาะวิวาทต่างจากความก้าวร้าวคือการทะเลาะวิวาทจะเกิดขึ้นจากคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ความก้าวร้าวเป็นการกระทำของบุคคลใด

บุคคลหนึ่ง คนที่เกี่ยวข้องในการทะเลาะวิวาทเพื่อป้องกันตนเอง แต่ความก้าวร้าวเป็นการ รุกรานผู้อื่น

2.4 การล้อเลียนและรังแก (Teasing and Bullying) การล้อเลียนเป็น การรุกรานผู้อื่นทางวาจา ขณะที่การรังแกเป็นการรุกรานผู้อื่นทางกาย ซึ่งผู้รุกรานทั้ง 2 กรณีนี้จะ จะเกิดความพึงพอใจในการเห็นความไม่สบายใจของผู้อื่นและความพยายามจะตอบโต้จากการ รุกรานนี้

2.5 การมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Ascendant Behavior) เด็กจะแสดงพฤติกรรม มีอำนาจเหนือผู้อื่น ถ้าเด็กกระทำได้สำเร็จในทางที่ถูกต้อง จะทำให้เด็กมีลักษณะ เป็นผู้นำ แต่ถ้า ทำในทางที่ไม่ถูกต้องทำให้เด็กคนนั้นถูกกลุ่มเพื่อนปฏิเสธได้

2.6 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) เด็กเกือบทุกคนมีลักษณะยึด ตนเองเป็นศูนย์กลางคือ มักจะคิดและพูดถึงแต่ตนเองเท่านั้น พฤติกรรมนี้จะลดลง คงอยู่หรือเพิ่ม ขึ้น ก็ขึ้นอยู่กับเด็กจะตระหนักหรือไม่ว่าการมีพฤติกรรมเช่นนี้ ทำให้ตนเองไม่เป็นที่นิยมชมชอบของ เพื่อน และอยู่ที่ว่าเด็กอยากจะเป็นที่นิยมชมชอบของผู้อื่นเพียงใด

2.7 ความอคติลาเอียง (Prejudice) พฤติกรรมนี้เริ่มเกิดขึ้นในวัยเด็กเล็ก เมื่อเด็กสามารถเห็น และเข้าใจถึงความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น และเห็นความแตกต่างทาง สังคมที่ทำให้บุคคลเกิดความต่ำต้อย เด็กมักจะมีอคติ หรือความลาเอียงต่อผู้อื่นไปทางลบ

2.8 การแบ่งเพศ (Sex Antagonism) เด็กเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างเพศ หญิงและเพศชายพร้อมกับการเรียนรู้บทบาท และทัศนคติที่เหมาะสมกับเพศตนเอง เด็กชายชอบที่จะ เล่นกิจกรรมที่แสดงความเป็นชายและเล่นร่วมกับเพื่อนชาย โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเล่นร่วม กับเด็กหญิงหรือเล่นกิจกรรมที่แสดงความเป็นหญิง

Sroufe et al. (1992 : 345-382) กล่าวว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กก่อน วัยเรียนที่สำคัญ ได้แก่

1. เด็กได้มีรอกาสสู่โลกกว้างขึ้น นอกเหนือไปจากบ้านและครอบครัว ทำให้เด็กมี ความอยากรู้อยากเห็น และอยากรู้อะไรต่าง ๆ นอกจากนี้เด็กมีทักษะทางการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้น

สามารถวิ่ง กระโดด ปีน และทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น ทำให้เด็กสามารถทำหลาย ๆ สิ่งได้ด้วยตนเอง เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาและทางภาษา ทำให้เด็กสามารถคิดและวางแผนในด้านต่าง ๆ ได้ ทำให้เด็กมีความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem-Solving) มากขึ้นช่วยให้เด็กอดทนต่อความคับข้องใจ และสามารถชะลอการได้รับความพึงพอใจ (Delay Gratification) เด็กวัยนี้เริ่มสามารถจินตนาการและเล่นสมมติ ซึ่งผู้ใหญ่จะเริ่มคาดหวังว่าเด็กสามารถทำตามความต้องการหรือคำสั่งของผู้ใหญ่ได้ดีขึ้น

2. เด็กก่อนวัยเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้ สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการเล่นได้ ตอบคำถามผู้อื่นได้ รวมทั้งมีพัฒนาการทางร่างกายเพิ่มขึ้น ทำให้เด็กเล่นร่วมกับเพื่อน ปฏิบัติตามกฎของกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ เด็กก่อนวัยเรียนเริ่มที่จะสามารถสร้างและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับเพื่อนได้

3. เด็กวัยนี้มีความสามารถทางสังคม อดทนเด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทางบวกกับเพื่อน และแสดงอารมณ์ทางบวกต่อเพื่อน ทำให้เด็กเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งมีความสำคัญคือ นอกจากเด็กจะได้รับความสนุกสนานจากกลุ่มเพื่อนแล้ว พบว่าทำให้เด็กได้เรียนรู้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือ และการร่วมมือและการควบคุมการแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่น นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม บรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม เช่น เรียนรู้บทบาททางเพศ

4. เด็กมีความสามารถในการคิดและรู้สึกเกี่ยวกับตนเองได้ คือมีการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem)

5. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้บทบาททางเพศ (Sex Typing) สามารถเข้าใจความหมายและความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงได้

6. เด็กสามารถที่จะถ้อยตนตามอย่างบิดามารดา (Identification) คือนอกจากจะเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดาแล้ว เด็กยังพยายามที่จะเลียนแบบของความคิด ความรู้สึก และค่านิยมของบิดามารดาด้วย

7. การที่เด็กมีความสามารถเพิ่มขึ้นหลาย ๆ ด้าน ทำให้บิดามารดาเริ่มที่จะกำหนดหรือปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมให้แก่เด็ก เช่นความรับผิดชอบ รวมทั้งบิดามารดาจะเริ่มกำหนดว่าเด็กสามารถแสดงหรือไม่สามารถแสดงพฤติกรรมใดบ้างอย่างชัดเจนขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสอดคล้องและความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดาพบว่า ส่งผลต่อความสามารถทางสังคมของเด็ก ดังเช่นการศึกษาระยะยาวของ Block, Block, and Morrison (1981) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู กับความสามารถทางสังคมของเด็ก โดยศึกษาจากครอบครัว 100 ครอบครัว เป็นครอบครัวของเด็กชายจำนวน 46 ครอบครัว และครอบครัวของเด็กหญิง จำนวน 54 ครอบครัว ติดตามผลตั้งแต่เด็กอายุ 3 4 5 7 และ 11 ปี ปล่อยให้ทั้งบิดาและมารดาตอบแบบสอบถาม The Child Rearing Practices Report (Block et al., 1981) ซึ่งเป็นข้อความเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม และวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจำนวน 91 ข้อ จากนั้นให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินแบบ The California Child Q - Set (Block and Block, 1980) ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับความสามารถทางสังคมและบุคลิกภาพของเด็ก จำนวน 100 ข้อ พบผลว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคมของทั้งเด็กชายและเด็กหญิง เมื่ออายุ 4 ปี เด็กชายที่บิดาและมารดา มีความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะมีความสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย (Task Oriented) มีความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous) มีความสามารถในการใช้ภาษา (Verbally Facile) สามารถควบคุมความต้องการของตนเองได้มาก สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสม สามารถควบคุมความรู้สึกทางลบได้ สรุปได้ว่าความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา จะทำให้เด็กชายมีความสามารถทางสังคมสูง ส่วนในเด็กหญิงเมื่อบิดามารดา มีความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสูง จะทำให้เด็กหญิงมีความร่วมรู้สึก การป้องกันตนเอง (Protective) ค้นหา

แหล่งข้อมูล (Resouceful) และควบคุมความต้องการของตนเองได้น้อย และเมื่อวัดความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและความสามารถทางสังคมของเด็กเมื่ออายุ 7 ปี พบว่าในเด็กชาย ความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถทางสังคมและการควบคุมตนเอง แต่จะสัมพันธ์ทางลบกับการควบคุมตนเองในเด็กหญิง

นอกจากนี้ ยังได้มีการศึกษาความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา จากเด็กก่อนวัยเรียนจนถึงวัยรุ่นตอนต้น Roberts, Block, and Block (1984) ได้ศึกษาจากมารดาจำนวน 65 คน เป็นมารดาของเด็กชายจำนวน 35 คน มารดาของเด็กหญิงจำนวน 30 คน บิดาจำนวน 42 คน เป็นบิดาของเด็กชายจำนวน 24 คน บิดาของเด็กหญิงจำนวน 18 คน ให้บิดามารดาตอบแบบสอบถาม The Child Rearing Practices Report (CRPR) ของ Block et al. (1981) จำนวน 91 ข้อ โดยตอบ 2 ครั้ง เมื่อเด็กอายุ 3 ปี และ 12 ปี พบว่ามารดาตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กัน 3 ใน 4 จากแบบสอบถามทั้งหมด 91 ข้อ และบิดาตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กันมากกว่าครึ่งหนึ่งจาก 91 ข้อ เมื่อเวลาเปลี่ยนไป

Vaughn, Block, and Block (1988) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา กับพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน จนถึงวัยรุ่นตอนต้นโดยการศึกษาจากครอบครัว 100 ครอบครัว โดยมีครอบครัวเด็กชาย 46 ครอบครัว และครอบครัวเด็กหญิงจำนวน 54 ครอบครัว โดยให้ทั้งบิดาและมารดาของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเมื่ออายุ 3 1/2 ปี ตอบแบบสอบถาม The Child Rearing Practices Report (CRPR) ของ Block et al. (1981) จำนวน 91 ข้อ เมื่อเด็กอายุ 11 ปี ให้เด็กทำแบบสอบถามทางสติปัญญา คือแบบทดสอบ The Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC) เมื่อเด็กอายุ 18 ปี ให้ทำแบบสอบถาม The Wechsler Adult Intelligence Scale (WAIS-R) จากนั้นให้เด็กประเมินตนเอง โดยตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่แบบสอบถาม The Adjective Q-Set จำนวน 43 ข้อ

และแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาททางเพศ ใช้แบบสอบถาม The Personal Attributes Questionnaire (PAQ) ของ Spence and Helmreich (1978) วัดเมื่อเด็กอายุ 14 และ 18 ปี รวมทั้งแบบสอบถามการตัดสินใจทางจริยธรรม เมื่อเด็กอายุ 14 ปี ตอบแบบสอบถาม The Defining Issues Test (DIT) ของ Rest (1979) เมื่ออายุ 18 ปี ตอบแบบสอบถาม The Differential Personality Questionnaire (DPQ) ของ Tellegan (1982) มีการสอบถามความสนใจในอาชีพ โดยใช่แบบสอบถาม The Strong-Campbell Interest Inventory (SCII) ของ Campbell and Hansen (1981) นอกจากนี้ยังใช้วิธีการศึกษา โดยการสังเกต คือเมื่อเด็กอายุ 3 1/2 8 11 และ 14 ปี ให้ผู้จบการศึกษาทางด้านจิตวิทยา จำนวน 4 คน เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของเด็กที่โรงเรียน จากนั้นจึงประเมินแบบสอบถาม The California Child Q-Set ของ Block and Block (1980) และประเมินเด็กเมื่ออายุ 18 ปี โดยใช่แบบสอบถาม The California Adult Q-set (CAQ) ของ Block (1978) จำนวน 100 ข้อ ผลพบว่า ในเด็กชายเท่านั้นที่ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ซึ่งได้ทำการวัดเมื่อเด็กอยู่ในวัยก่อนวัยเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม และความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต่อเนื่องไปจนถึงวัยรุ่น ส่วนในเด็กหญิง ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการควบคุมตนเองได้น้อย (Ego Undercontrol) กล่าวคือ สัมพันธ์กับการส่งเสริมให้เด็กแสดงอารมณ์และความต้องการได้อย่างเปิดเผยและอิสระ ทำให้สามารถควบคุมความต้องการของตนเองได้น้อย มีความเห็นแก่ตัวมาก ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนได้ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ได้รับการตัดสินจากผู้ใหญ่ว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของเด็กก่อนวัยเรียน แต่เมื่อทำการวัดเมื่อเด็กหญิงอยู่ในวัยรุ่นตอนต้นและตอนปลาย พบว่าความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความรับผิดชอบ ความช่วยเหลือและการมีทักษะทางสังคมมากขึ้น ในเด็กวัยรุ่นหญิง

Deal, Halverson, and Wampler (1989) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา กับลักษณะของบิดามารดา และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยศึกษาจากครอบครัวทั้งหมด 136 ครอบครัว ที่มีบุตรอายุระหว่าง 3-6 ปี ใช้บิดามารดาและครูประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กโดยใช้แบบสอบถาม The Behavior Problem Checklist (BPC) ของ Quay and Peterson (1978) จำนวน 53 ข้อ วัดการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กโดยใช้แบบสอบถาม The Temperament Assessment Battery (TAB) ของ Martin (1984) และ The Preschool Rating Scale (PRS) ของ Victor, Halverson, and Montague (1985) วัดความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดาโดยใช้แบบสอบถาม 3 แบบ ได้แก่ The Dyadic Adjustment Scale (DAS) ของ Spanier (1976) The Relationship Inventory (RI) ของ Barrett-Lennard (1978) และ The Marriage Q-Sort จำนวน 43 ข้อ นอกจากนี้วัดคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร โดยใช้แบบสอบถาม The Block Child Rearing Practices Report Q-Sort ของ Block et al. (1981) วัดความสามารถทางสังคมและพฤติกรรมของเด็กโดยใช้แบบสอบถาม The California Child Q-Set ของ Block (1978) พบว่าบิดามารดาที่มีความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสูงจะมีปฏิสัมพันธ์ทางบวก เปิดกว้าง และมีเหตุผลระหว่างบิดากับมารดา และระหว่างบิดามารดากับเด็กด้วย

นอกจากนี้ยังได้พบอีกว่า ความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาส่งผลต่อความสามารถทางสังคมของเด็กด้วย ดังเช่นการศึกษาของ Hetherington, Cox, and Cox (1974) ซึ่งศึกษาเด็กก่อนวัยเรียนและบิดามารดาจากครอบครัว จำนวน 48 ครอบครัว โดยศึกษาครอบครัวเดี่ยว ที่มีเฉพาะบิดามารดาและบุตรอาศัยอยู่รวมกันเท่านั้น มีการสัมภาษณ์บิดามารดา ศึกษาจากบันทึกประจำวันและสังเกตพฤติกรรมระหว่างบิดามารดา โดยศึกษาทั้งที่บ้านและในห้องทดลอง โดยให้ครูและบิดามารดาเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของเด็ก พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ย่ำร้างกันโดยมิได้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ย่ำร้างกันด้วยสาเหตุของความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู สำหรับในครอบครัวที่ย่ำร้างกัน

เนื่องจากความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูพบว่า เด็กชายจะมีความสามารถทางสังคมต่ำลง มีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น Rutter (1979) ศึกษาความไม่สอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา โดยให้บิดามารดาตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและสังเกตพฤติกรรมของเด็กขณะอยู่ที่โรงเรียนอนุบาล พบว่าความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในเด็กได้ โดยพบว่าีผลให้ความสามารถทางสังคมของเด็กชายต่ำลงมากกว่าของเด็กหญิง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา และความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา กับความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความสามารถทางสังคมของเด็กชายและเด็กหญิง อายุ 4 ปี

สมมติฐานในการวิจัย

1. ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี ในทางบวก
2. บิดามารดาที่มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสูง เด็กชาย จะมีความสามารถทางสังคมสูงกว่าเด็กหญิง
3. บิดามารดาที่มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูต่ำ เด็กชาย จะมีความสามารถทางสังคมต่ำกว่าเด็กหญิง

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดามารดาและเด็กอนุบาลอายุ 4 ปี จากโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ (สบ.กทม.) ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเด็กอนุบาลอายุ 4 ปี มีลักษณะดังนี้

- 1.1 เป็นเด็กที่มีอายุตามปฏิทินในวันที่เก็บข้อมูลอยู่ระหว่าง 3 ปี 6 เดือน - 4 ปี 6 เดือน
- 1.2 เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน
- 1.3 เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวเดี่ยว คือมีเฉพาะบิดามารดาและบุตรอาศัยอยู่รวมกันเท่านั้น
- 1.4 เป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาปกติ

2. ตัวแปรในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา และเพศของเด็ก

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี

ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา หมายถึง การมีความคิดเห็นทั้งทัศนคติ ค่านิยมและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นไปในทิศทางเดียวกันของบิดาและมารดา ซึ่งจากการวิจัยนี้ วัดได้โดยนาคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดามาหาผลต่าง โดยให้ความหมายดังนี้

ถ้าผลต่างของคะแนนระหว่าง 0-1 ถือว่า มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นสูง

ถ้าผลต่างของคะแนนระหว่าง 2-3 ถือว่า มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นต่ำ

จากนั้นนำผลรวมของคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นของบิดามารดาของเด็กแต่ละคนมาเรียงตามลำดับจากน้อยไปมากคือ จากคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นสูง มาถึงคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นต่ำ แล้วแบ่งคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นออกเป็นควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 4

โดยควอไทล์ที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นสูง คือกลุ่มที่มีค่าคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นเท่ากับหรือน้อยกว่า 39

ควอไทล์ที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องทางความคิดเห็นต่ำ คือกลุ่มที่มีค่าคะแนนความสอดคล้องทางความคิดเห็นเท่ากับหรือมากกว่า 86

2. ความสามารถทางสังคมหมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในทางที่สังคมยอมรับ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้ ตามงานพัฒนาการของเด็กอายุ 4 ปี ได้แก่

ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในทางที่สังคมยอมรับ หมายถึง

2.1 ความสนใจ คือความตั้งใจ หรือเอาใจใส่ต่อกิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ มองครูในขณะที่ครูกำลังสอน มองอุปกรณ์ที่ครูใช้ประกอบการสอน มองเพื่อนที่ครูเรียกให้พูดหน้าชั้น ยกมือตอบคำถามที่ครูถาม ถามคำถามเกี่ยวกับการเรียน

2.2 การกล้าแสดงออก คือ ความสามารถในการพูดทักทาย กล้าแสดงความรู้สึกเพื่อรักษาสีทธิ กล่าวคำชมเชย ได้แก่ เริ่มต้นพูดทักทายกับเพื่อนก่อน กล่าวปฏิเสธเมื่อเด็กไม่ต้องการทำกิจกรรมนั้น พูดขอร้องไห้ให้เพื่อนช่วยทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อตนได้ กล่าวชื่นชมรูปภาพที่เพื่อนวาด กล้าแสดงความไม่พอใจงานการกระทำของเพื่อน

2.3 การให้ความร่วมมือ คือการช่วยกันทำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ปรึกษากับเพื่อนเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของกลุ่ม ร่วมทำกิจกรรมที่ตนได้รับมอบหมายของกลุ่ม ช่วยเหลือเพื่อนและแบ่งสิ่งของให้เพื่อนในการทำกิจกรรมของกลุ่ม

2.4 การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ การกระทำต่อเพื่อนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความพึงพอใจของทั้งเด็กและเพื่อน และต้องเป็นการแสดงที่เป็นไปอย่างเหมาะสม ได้แก่ ยิ้มกับเพื่อน พูดคุยกับเพื่อน จูงมือเพื่อน เล่นร่วมกับเพื่อน ประสานสายตากับเพื่อน

2.5 ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม คือความสามารถในการปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน ได้แก่ พฤติกรรมนั่งประจำที่ของตนเองขณะที่ครูสอน ทักษะกิจกรรมอยู่ภายในห้องเรียน พูดขออนุญาตครูก่อนออกนอกห้องเรียน ปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของครู ซึ่งจากการวิจัยนี้สามารถวัดพฤติกรรมการแสดงความสามารถทางสังคมได้จากการสังเกตและบันทึกผลรวมของจำนวนช่วงเวลาที่สามารถสังเกตพฤติกรรมการแสดงความสามารถทางสังคมตามที่ได้กำหนดไว้

3. เด็กอายุ 4 ปี หมายถึง เด็กอายุ 3 ปี 6 เดือน - 4 ปี 6 เดือน ในวันที่ทำการสังเกตพฤติกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อศึกษาผลของความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องทางความคิดเห็น เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา ที่มีต่อความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี
2. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีความสอดคล้องทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก อันจะส่งผลให้เด็กสามารถพัฒนาความสามารถทางสังคมได้มากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางในการทาวิจัยต่อไป